

Når stedet får en anden lyd #1

Om at iscenesætte det offentlige rum og koreografer uden kroppe

Af Isabelle Reynaud og Kasper Daugaard – Laboratoriet ved Bora Bora

I september 2011 igangsatte Laboratoriet eksperimentrækken ”Moving Spaces – Going Places række”, hvor fem lokale scenekunstnere og koreografer udvalgte yndlingssteder i byen og inviterede til at se og opleve dem på en ny måde. Steder at udforske, dele, nyde, overraskes af. Steder at bevæge!

Inde for denne ramme og ud fra fælles interesser og et ønske om at samarbejde, slog instruktøren Isabelle Reynaud og koreografen Kasper Daugaard sig sammen om at udvikle det projekt, som denne artikel omhandler. Herefter kunne idéudviklingen begynde.

En mængde overvejelser gjorde sig straks gældende:

Hvis nogen skal have glæde af værket, må nogen opleve det. Altså måtte valget af sted bero på, at en hel del mennesker har deres gang der.

Værket skulle ikke være invaderende, men inviterende og til rådighed for den med lyst og overskud til at tage det ind. Det overskud har man ikke nødvendigvis, når man bevæger sig i det offentlige rum, og der skulle slet og ret være mulighed for den forbipasserende for at sige ja eller nej til værket.

Værket skulle altså være noget man opsøger, fordi man har lyst, men også kan fravælge at forholde sig til.

Desuden skulle det lade forbipasserende opleve stedet i et andet perspektiv.

Ultimativt skulle det aftvinge det vante (rum) noget nyt gennem ændringen af beskuerens optik.

Vi afsøgte vores hjerner og byrummet efter egnede steder; steder der i mange tilfælde egentlig var ret hyggelige eller harmoniske eller slet og ret helt uproblematiske. Denne konstatering medførte ret hurtigt det modsatte udgangspunkt, nemlig at se på mindre ’lykkelige’, grimme, kedelige, triste eller belastede byrum, og tilføre dem et eller flere positive elementer.

Ret hurtigt blev det endvidere klart, at ingen af os var interesserede i selv at medvirke i værket. Faktisk ville vi gerne helt undvære medvirkende i vores iscenesættelse af byrummet.

Vi var i stedet tiltrukket af idéen om at anvende eksisterende genstande og objekter i arbejdet, fremfor alt i form af lyd. Readymades, om man vil.

I kombinationen belastet rum + lyd faldt vores valg på Værkmestergade i Århus C. Gaden ligger lidt afsondret bag Banegården og Bruunsgalleri og løber midt mellem Jobcentret og Beskæftigelsesforvaltningen, og har et særdeles futuristisk look. 'Sim City' in real life.

Stedets lyd eller 'klang' udvikledes fra en analyse af selve stedet: Hvordan fremstår stedet akustisk, visuelt og arkitektonisk? Hvilke materialer og genstande dominerer stedet? Hvilken rolle spiller stedet i det sociale liv, hvordan bevæger menneskene sig på dette sted, hvilke betydninger tillægger vi dem? Hvordan opfattes stedet og hvilke møder er mulige på dette sted? Hvilken hukommelse bærer stedet på, og hvilke historier forbindes med stedet? Hvilke socio-politiske referencer har stedet, og hvilke samfundsmæssige forhold til naturen præger det? Hvilke konflikter findes på dette sted, skjult eller åbenlyst?

Med andre ord, gennem kortlægning af stedets psycho-geografi finder vi lyden, der griber ind i og forandrer stedet og komprimerer det æstetisk. Som skaber ny indbyrdes forbundenhed med virkeligheden.

Vi ville gerne give stedet det det manglede, i dette tilfælde den *lyd* det manglede, efter et dialektiske princip og give dette kontrollerede, overvågende, regulerede og proportionale sted det stikmodsatte; lyden af det vilde, ukontrollerede, uproportionale, 'natur pur': der symboliserer sol, lethed, frihed og ren natur. Med et glimt i øjet.

I midten af gaden, mellem Jobcenter og Forvaltning, løber to rækker af unge, grønne træer. I dette 'betændte' grønne område, valgte vi at opsætte 8 mini-højtalere i træerne, og afspille fra dem lyden af jungle eller regnskov.

For mange dagpengemodtagere og brugere af dette system er dette område en jungle, og det at færdes her til tider både vanskeligt og ydmygende. Det kan vitterligt være ufremkommeligt terræn både for krop og sjæl. At omdanne stedets grønt til en jungle var (og er) således både et billede, en kommentar og vores bud på et kunstnerisk greb, der kunne ændre rummet. Vi håbede at f.eks. det perspektiverende og humoristiske i denne metafor kunne løse op for den svære gang op ad trappen til Jobcentret.

Vores primære forbehold var om de ansatte i bygningerne, ville føle sig angrebet. Det overvejede vi længe, men besluttede at sætte vores lid til vore egne positive intentioner og de ansattes forståelse for, at om noget er projektet et billede på systemets vildnis af regler og påbud, og ikke en kritik at de velmenende mennesker der er sat til at administrere og fortolke det. Således håbefulde gav vi os i kast med at redde regnskoven, plante et træ for en bedre verden, eller slet og ret at bygge en jungle i en forsigtig række træer midt i Århus.

Kl. 5 morgen mødte vi op med kabler, stiger, ledninger, højtalere, værkstøjskasse m.m. og installerede lyden – trods heftig regn færdige til tiden – og kl. 09.00 genlød Værkmestergade af regnskov, herunder kraftig underskov, cikader, oksefrøer og mere lejlighedsvis 'solister' som løve, gorilla og bavian. Eller rettere, de to rækker af nye træer var nu gammel urskov, komplet med dyreliv og oprindelig vildskab.

Nogle af de ansatte tog med det samme lydene til sig, og refererede til det hjørne af cykelparkeringen, hvor de røg i ly for regnen som Abegrotten.

Dette peger på en række fænomener. Som flere af de ansatte i Værkmestergården påpegede overfor os, så virkede det så 'naturligt' med dette tydeligt tilførte soundscape. Eller rettere som de helt præcist udtrykte sig: "Det var som om det var det der manglede". Og denne oplevelse var netop betegnende for, hvad der skete ved at forstærke det eksisterende natur-element i byrummet, idet oplevelsen af at tilføre et sted lyden af sig selv, virkede som en 'naturlig' tilføjelse. Opleveren blev altså nænsomt løftet ud af sin forventning til rummet, men paradoksalt nok ved at noget lød ... utroligt meget som sig selv.

At tilføre en allé af træer lyden af regnskov forekom troværdigt, ja nærmest virkeligt. Ved altså kunstigt at tilføre et soundtrack, opleves stedet mere virkeligt end det før var. Og det til trods for, at den tilførte lyd i enhver henseende adskiller sig i geografi, i størrelse, i flora og fauna, i lyd og det faktum, at denne allé af små træer på ingen måder er en skov.

Hvad skyldes dette at vi kollektivt sammenkobler denne monstrøse lydside med en række spæde træer, og godtager det som 'natur', eller måske rettere, at vi reducerer dette sammensatte fænomen til blot et enkelt label, nemlig Natur?

Det udtrykker et mærkværdigt dobbeltforhold til fænomenet natur, hvis vi higer efter supplerende lyd og tegn, som vi samtidig reducerer til at matche hvad vi ser. Muligvis for at kunne kategorisere. Muligvis for at tilfredsstille vores forventning til tingene. I dette tilfælde træer, der udviser alle tegn på at være det de er, nemlig træer.

Afspejler dette fænomen i videre forstand en medieskabt tilvænning; at alting har en hørbar lyd? For det har alting jo ikke. Eller det har måske en u-ønskværdig lyd, eller en lyd der ikke er optimal til formålet. Et kendt eksempel fra industrien er den designede og tilrettelagte lyd af en bildørs smæk. Fra filmen eftersynkroniseringen. Gennemsyrer den virtuelle verden - det vil sige interaktive spil, film og tv- vores hverdag og "naturlige" miljø? I denne fiktive verden er vi vant til at en lyddesigner lægger et soundtrack under alt, rum, ting og følelser. Er det tænkeligt at vi oplever denne film- og spil-verden med dens obligatoriske overdramatiserende soundtracks som "mere realistisk, "mere sand" end den virkelige verden? Og savner dem når de ikke er der? Forventer vi derfor at få dem også 'off-screen', og finder finder det helt naturligt, når det sker?

Jægergården ligner faktisk Sim City, et spil, en virtuel kunstigt skabt verden. Er det soundtracket "beboerne" og "kunderne" i Jægergården savner? Vil det sige, at de oplever vores Jungle-lyd som det manglede soundtrack, der gør at stedet bliver "helt" og derved "mere naturligt" og reelt?

Det er i så fald en af civiliseringens mere løjerlige bivirkninger, der har bredt sig helt tilbage til naturen.

For måske er der tale om en almindelig glæde ved en natur, som man til tider må skrue op for at kunne høre og se. Som vækker og henrykker i et godt rum. Som giver mening i og til det, og et glimt af humor til et sted hvor det mangler.

Oplevelsens karakter som blidt opmærksomheds- og bevidsthedsgørende opfylder en stor del af værket og vore egne succeskriterier. En anden -næsten større del- er det fænomen, at opleveren ikke afviser værket som ren iscenesættelse, når han/hun opdager højtalerne og indser tricket, men tværtimod bevidst vender tilbage til illusionen og opretholder denne fremfor at anskue værket som en konstruktion, der mister sin værdi og magi i det øjeblik den gennemskues.

Nogle medarbejdere går ud for at holde deres rygepause under træerne, andre kommenterer, hvor hyggeligt det er. Nogle 'kunder', som brugerne kaldes, standser op og ler, inden de fortsætter ind til møde. Flere ansatte kommenterer, at "vi vil komme til at savne det allerede ved tanken om, at det hele skal pilles ned igen" når dagen er omme, og andre synes projektet er "for kort" og foreslår "at projektet gøres til en permanent installation." En medarbejder kan godt se at Junglen også er et billede på hvad de selv på grund af dagpengeregler og kunderne oplever i Dagpengesystemet – "den rene jungle"- "man ved ikke hvordan man skal finde vej" – komme over forhindringerne- "det rene kaos." "Ingen kan finde ud af det." I stedet for at blive stødt, synes han det er en hensigtsmæssig skærpelse at pege på hvad der foregår – han er ked af "ikke, at kunne tilbyde den mest formålstjenstlige støtte til de arbejdssøgende." Den type eksempler er der flere af i løbet af dagen, og ikke mindst af den grund kommer vi også meget berigede og klogere ud af dagens eksperiment.

For hvorfor som scenekunstner overhovedet beskæftige sig med rummet udenfor teatret? Og hvad bilder man sig ind, at man som scenekunstner kan tilføre det offentlige rum og mennesket i det? Og når man flytter iscenesættelsen ud af teatret, bliver byrummet da til scenen, og alle de som befinder og bevæger sig i det til medvirkende?

Som kunstner udsætter man sig hurtigt for samfundets magtspil, mellem økonomiske, sociale og politiske interesser, og kommer hurtig til ømme punkter, hvis kunsten ikke blot skal tjene til forskønnelse, by-ornamentik om man vil. Men mens der i kunstens rum langt overvejende kommer kunstinteresserede, har det offentlige rum det mest forskelligartede og bredest sammensatte publikum, fra arbejdsløse til børsmægler. Derfor er reaktionerne meget forskellige hos det publikum, der bliver irriteret, forstyrret eller stimuleret i deres hverdag. I dette tilfælde er de dog temmelig enslydende. Faktisk oplever afsenderne, det samme som modtagerne, hvilket indikerer for os, at eksperimentet har været opstillet korrekt, analysen af stedet fyldestgørende og valget af medie, i dette tilfælde lyd, helt præcist jungle-lyd, det rette middel til at

opnå den ønskede forandring. Det skaber grobund for videre kunstnerisk forskning, simpelthen ved at opstille samme eksperiment og anvende samme procedure: at finde nye betændte rum, analysere og kortlægge dem, og på denne baggrund udlede de rette kunstneriske udtryk som rummet behøver for at bevæge dem og menneskene i dem.

For der er sikkert flere steder, der kunne trænge til det. Et opløftende soundtrack, en lugt, indpakning, performere, udstilling etc. Tanken er nu at fortsætte og udvide konceptet, og undersøge om samme procedure vil kunne appliceres andre steder i samme by, andre steder i andre byer, og måske endog andre byer i andre lande. Både som forskningsprojekt men også for til stadighed at forskyde og ændre publikums vante perspektiv på byen og dermed på sig selv.

Isabelle Reynaud er sceneinstruktør, filminstruktør og projektleder ved Laboratoriet. Kasper Daugaard er koreograf, danser og performer. Laboratoriet er en scenekunstnerisk forskningsenhed, tilknyttet BoraBora i Aarhus og beskæftiger sig med 'grundforskning' inden for teater og scenekunst. Det vil sige eksperimenter og undersøgelser, f.eks. vedrørende nye former, metoder eller samarbejder. Formålet er at medvirke til et løft i udviklingen og den stadige fornyelse af moderne scenekunst. Eksperimentrækken Moving Spaces-Going Places, som undersøger scenekunst i det offentlige rum, igangsattes i efteråret 2011 og løber frem t.o.m. foråret 2013.